

9. Andreasson, J., & Johansson, T. (2014). The Fitness Revolution: Historical Transformations in the Global Gym and Fitness Culture. *Sport science review*, 23(3-4), 91-112.
10. Brighton J., Wellard I., Clark A. *Gym bodies: Exploring fitness cultures*. Routledge, 2020.
11. Doğan C. Training at the gym, training for life: Creating better versions of the self through exercise // *Europe's journal of psychology*. 2015. Т. 11. №. 3. С. 442.
12. Stern M. The fitness movement and the fitness center industry, 1960-2000 // *Business history conference. Business and economic history on-line: Papers presented at the BHC annual meeting. Business History Conference, 2008*. Т. 6. С. 1.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6\(179\).43](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.6(179).43)
УДК 373.5.015.31:17.022.1]:796.5:908

Троценко В.В.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спортивних ігор Університету Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
orcid.org/0000-0003-0479-1367
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
Сембрат С.В.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри спортивних ігор Університету Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав
orcid.org/0000-0002-8589-6007

ВПЛИВ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті на основі систематизації та аналізу літературних джерел і передового практичного досвіду, визначена ефективність впливу туристсько-краєзнавчої роботи на формування моральних якостей молодших школярів. Подано структурну модель формування моральних якостей учнів 3-4 класів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності, яка забезпечила комплексний підхід до розв'язання поставленої проблеми.

Вивчення й аналіз психолого-педагогічної літератури, зарубіжного та вітчизняного педагогічного досвіду з досліджуваної проблеми, результати проведеного діагностування дали змогу визначити такі педагогічні умови формування моральних якостей учнів 3-4 класів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності: особистісно зорієнтоване виховання моральних якостей учнів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності; урахування вікових та індивідуальних особливостей і особистісних якостей молодших школярів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності; комплексний підхід до формування моральних якостей учнів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності; взаємозв'язок навчальної, позакласної та позашкільної туристсько-краєзнавчої діяльності; вдосконалення змісту виховної роботи з формування моральних якостей учнів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності; спільна робота школи і сім'ї щодо формування моральних якостей молодших школярів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності.

На основі проведеного дослідження встановлено, що ефективність формування в молодших школярів моральних якостей у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності забезпечується: особистісно зорієнтованим вихованням, яке передбачає активну участь у виховній роботі кожного учня з урахуванням його вікових особливостей і особистісних якостей; комплексним підходом до виховання в учнів початкових класів моральних якостей на уроках, в процесі позакласної і позашкільної роботи та спілкування з батьками.

Ключові слова: структурна модель, моральні якості, молодші школярі, туристсько-краєзнавча діяльність.

Trotsenko V.V., Sembrat S.V. The influence of tourism and local history activities on the formation of moral qualities of younger schoolchildren. In the article, based on the systematization and analysis of literary sources and best practical experience, the effectiveness of the influence of tourism and local history work on the formation of moral qualities of younger schoolchildren is determined. A structural model of the formation of moral qualities of students of 3-4 grades in the process of tourism and local history activities is presented, which provided a comprehensive approach to solving the problem.

The study and analysis of psychological-pedagogical literature, foreign and domestic pedagogical experience on the researched problem, the results of the diagnostics made it possible to determine the following pedagogical conditions for the formation of moral qualities of students of grades 3-4 in the process of tourism and local history activities: personally oriented education of moral qualities of students in the process of tourism - local history activities; taking into account the age and individual characteristics and personal qualities of younger schoolchildren in the process of tourist and local history activities; a comprehensive approach to the formation of moral qualities of students in the process of tourism and local history activities; the relationship between educational, extracurricular and extracurricular tourism and local history activities; improvement of the content of educational work on the formation of moral qualities of students in the process of tourism and local history activities; joint work of school and family on the formation of moral qualities of younger schoolchildren in the process of tourism and local history activities.

On the basis of the conducted research, it was established that the effectiveness of the formation of moral qualities in younger schoolchildren in the process of tourism and local history activities is ensured by: personally oriented education, which

involves active participation in the educational work of each student, taking into account his age characteristics and personal qualities; a comprehensive approach to the education of primary school students in moral qualities in lessons, in the process of extracurricular and extracurricular work and communication with parents.

Key words: structural model, moral qualities, younger schoolchildren, tourist and local history activities.

Постановки проблеми. Молодший шкільний вік є періодом активного використання туристсько-краєзнавчої діяльності, яка завжди була і залишатиметься наймасовішою, найдоступнішою формою активного відпочинку й оздоровлення людей, однією із найважливіших засобів виховання підростаючого покоління.

Основні завдання туристсько-краєзнавчої діяльності полягають у тому, щоб допомогти школі у навчанні й вихованні учнів, відродити духовність, моральність, національну самосвідомість, сформувати в них риси високої громадянськості; прищеплювати любов до праці; виховувати міцний і дружний учнівський колектив, установлювати й зміцнювати зв'язки між дітьми різних шкіл, сіл, міст, національностей; загартовувати учнів фізично й морально [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення і аналіз психолого-педагогічної літератури й досвіду практичної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів засвідчив, що за останній період підвищився інтерес до проблеми виховання підростаючого покоління, поширилися напрями дослідження даної проблеми засобами туризму і краєзнавства. Зокрема це дослідження, які були проведені В.Лопатинською [1], С.Оришко [2], А.Самолук [3], В.Поліщуком [4], Т.Троценко [5].

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури й дисертаційних досліджень дав змогу зробити висновок, що на сьогодні накопичений певний досвід особистісного виховання учнів середнього і старшого шкільного віку засобами туризму і краєзнавства, однак проблема формування особистісних якостей молодших школярів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності не достатньо широко розкрита і потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати ефективність впровадження структурної моделі формування моральних якостей молодших школярів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності.

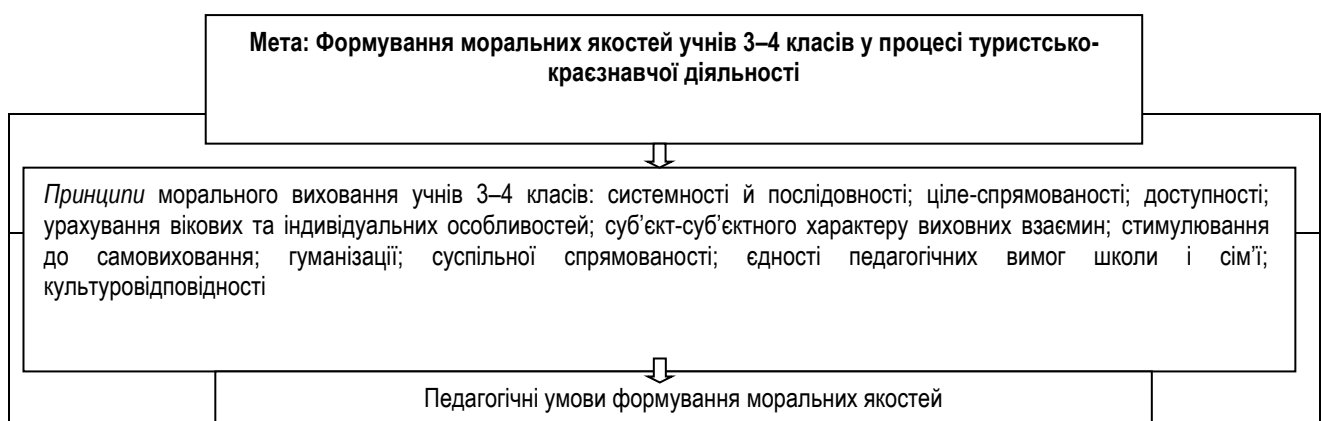
Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчать результати проведеного дослідження молодший шкільний вік є сприятливим для виховування любові до рідного краю, поваги до свого народу, формування відповідального, гуманного ставлення до природи й суспільства в цілому. У цей віковий період формуються найпростіші моральні якості, оскільки особистість молодшого школяра розвивається й постійно зазнає не тільки формуючого впливу умов зовнішнього середовища, а й різноманіття цілеспрямованих виховних дій, то змінюється і психічна структура моральних якостей, що відповідним чином проявляється в поведінці та діяльності учня.

Враховуючи зазначене вище, є всі підстави стверджувати, що сформувати ту чи іншу моральну якість упродовж короткого періоду кількома виховними заходами неможливо. З іншого боку, особистість з усією багатогранністю її властивостей існує як цілісність, котру неможна розкласти на ізольовані якості й формувати їх окремо. Завдання полягає в тому, щоб виявити, якою є цілісність особистості й те часткове, особливе, що доповнює й характеризує її як індивідуальність. Відповідь на це питання дає не наявність тих чи інших моральних рис особистості, а виявлення найзагальніших моральних якостей, що інтегрують усі інші.

Експериментальна робота з формування моральних якостей учнів 3-4 класів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності була побудована з урахуванням результатів вихідних обстежень учнів щодо розвитку в них моральних якостей у навчально-виховному процесі. Умовний розподіл учнів на три групи відповідно до рівнів сформованості моральних якостей, дозволив диференційовано підійти до вибору змісту, форм і методів виховної роботи та розробки системи педагогічних впливів на кожен з його компонентів. Спеціальні виховні засоби підбиралися з урахуванням індивідуальних якостей кожного учня, а також результатів діагностики сформованості моральних якостей учнів 3-4 класів.

У процесі реалізації завдань експериментальної роботи було розроблено структурну модель формування моральних якостей учнів 3-4 класів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності (рис. 1), яка забезпечила комплексний підхід до розв'язання поставленої проблеми. Вона включала мету, принципи, форми, методи і педагогічні умови підвищення ефективності формування моральних якостей учнів експериментальних класів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності.

На їх основі вибудовувалася сукупність конкретних методологічних, теоретичних і методичних підходів до організації і проведення туристсько-краєзнавчої діяльності.

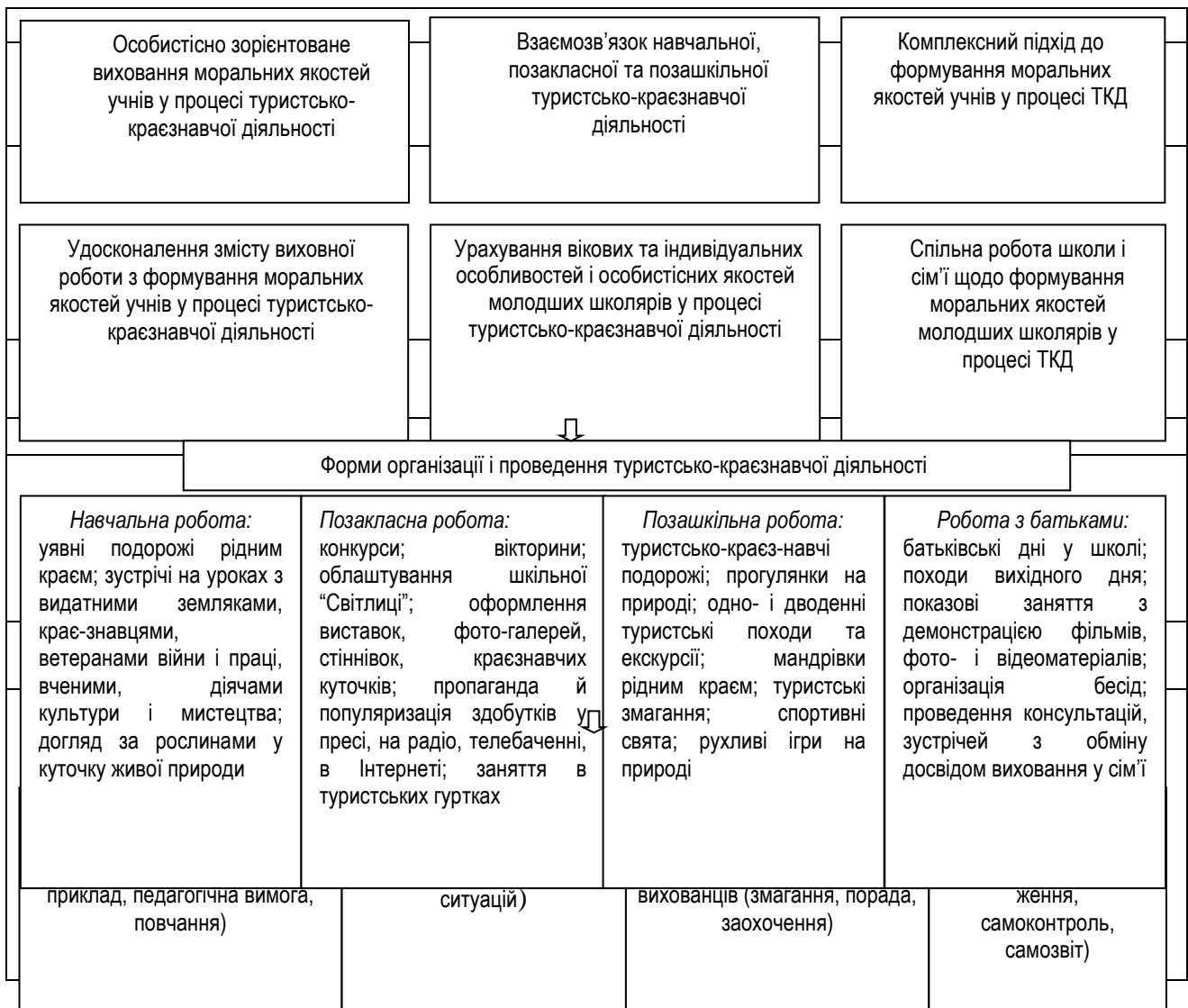

Рис. 1. Структурна модель формування моральних якостей учнів 3–4 класів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності.

У процесі дослідження нами виокремлено ті принципи виховання молодших школярів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності, які мали провідне значення: системності й послідовності; цілеспрямованості; доступності; урахування вікових й індивідуальних особливостей; суб'єкт-суб'єктного характеру виховних взаємин; стимулювання до самовиховання; гуманізації; суспільної спрямованості; єдності педагогічних вимог школи і сім'ї; культуровідповідності.

Реалізація системи виховних впливів на молодших школярів експериментальних класів передбачала проведення занять в експериментальних класах, які відрізнялися від традиційних творчим підходом до вибору форм, методів і прийомів морального виховання молодших школярів у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності. Це давало змогу використовувати навчальний матеріал з урахуванням їхніх вікових особливостей і особистісних якостей, педагогічних умов формування моральних якостей, типів уроків, наявної матеріальної бази й методичного забезпечення.

Для покращення позакласної виховної роботи з морального виховання в експериментальних класах були введені туристсько-краєзнавчі заходи в режимі шкільного дня, зміст яких передбачав проведення тематичних конкурсів, вікторин, бесід, туристсько-краєзнавчих ранків та ін.

Формуванню моральних якостей в учнів експериментальних класів у процесі позашкільної туристсько-краєзнавчої діяльності сприяли спеціально організовані екскурсії, туристські прогулянки, фізкультурно-оздоровчі і розважальні заходи, змагання та свята з туризму, які забезпечували максимальне залучення молодших школярів до участі в них. Такі масові позашкільні заходи проводилися під час канікул та у вихідні дні з участю батьків, учителів під загальним керівництвом директорів шкіл.

З метою реалізації зазначених заходів на практиці систематично проводилася відповідна організаційно-методична робота з батьками учнів експериментальних класів. Вона спрямовувалася на надання їм необхідних знань про мету й завдання морального виховання дітей у сім'ї, про форми організації туристсько-краєзнавчої роботи за місцем проживання учнів. Це досягалося у процесі проведення бесід, диспутів, індивідуальних консультацій із батьками учнів; організації показових занять з демонстрацією фото і відео матеріалів; використання батьківської допомоги у роботі туристсько-краєзнавчих гуртків; залучення батьків до організації і проведення виставок, конкурсів, туристсько-краєзнавчих ранків, екскурсій, туристських свят, спортивних змагань і походів вихідного дня. Така спільна діяльність сприяла

встановленню тісного взаємозв'язку школи і сім'ї, дотриманню єдиних вимог до молодших школярів, проведенню чіткої координації спільної роботи школи і сім'ї у моральному вихованні, створенню сприятливих умов для розвитку особистісних моральних якостей в учнів початкових класів.

У зв'язку зі стрімким ростом інформаційно-комунікаційних технологій та введенням їх у навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл в експериментальних групах нами використовувались комп'ютерні технології, система Інтернет. Це підвищувало ефективність туристсько-краєзнавчої роботи, сприяло обміну краєзнавчими матеріалами, які взаємно збагачували досвід організації і проведення туристсько-краєзнавчих заходів. В основі цих зв'язків лежали спільність інтересів учнів початкових класів різних міст України і за її межами, прагнення допомогти ровесникам у пізнанні рідного краю й поповненні експозицій шкільних краєзнавчих музеїв.

Висновки. Реалізація виховного потенціалу туристсько-краєзнавчої діяльності в експериментальних класах залежала й від дотримання основних педагогічних вимог до її організації: туристсько-краєзнавча діяльність відповідала наміченим дидактичним і виховним цілям; вона організувалася на основі моральних принципів; мала чітко визначений обсяг, зміст, терміни, час і місце проведення; відрізнялася колективним характером організації і проведення. При цьому складність туристсько-краєзнавчої діяльності зростала з віком учнів, а їхні дії під час її проведення супроводжувалися й закінчувалися аналізом, на основі якого планувалася майбутня туристсько-краєзнавча діяльність. Дотримання цих вимог під час організації і проведення туристсько-краєзнавчої діяльності давало змогу найбільш доцільно організувати практичну діяльність молодших школярів у процесі туристських походів і актуалізувати її виховний зміст.

Слід також зазначити, що педагогічна специфіка туристсько-краєзнавчої діяльності полягає в тому, що вона має на меті не тільки оздоровлення, загартування і організацію здорового способу життя учнів молодших класів, а й отримання конкретних, виразно визначених освітньо-виховних результатів.

Література

1. Лопатинська В.В. Формування гуманістичних цінностей підлітків у позашкільних навчальних закладах туристсько-краєзнавчого профілю: автореферат дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / В.В.Лопатинська; ін-т пробл. вих. АПН України. К., 2007. 20с.

2. Оришко С. П. Патріотичне виховання старшокласників у процесі туристсько-краєзнавчої діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : Автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» /С.П. Оришко. Тернопіль, 2010 . 20 с.

3.Самоліук А.А. М Формування творчої активності учнів основної школи у процесі туристсько-краєзнавчої роботи в загальноосвітніх навчальних закладах: Автореферат дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» /А. А.Сасоліук; ін-т пробл. вих. АПН України. К., 2015. 22с.

4.Поліщук В. В. Розвиток рухових і розумових здібностей дітей 5-го і 6-го років життя в процесі фізичного виховання засобами дошкільного туризму : Автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 „Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення” / Поліщук Віталій Валентинович; Львів. держ. ун-т фіз. культури. Л., 2008. 20 с

5.Троценко Т. Ю. Формування моральних якостей учнів 3-4 класів в процесі туристсько-краєзнавчої діяльності: Дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» /Т. Ю. Троценко; ін-т пробл. вих. АПН України. К., 2009. 229 с.

Reference

1. Lopatynska V.V. (2007).The formation of humanistic values of teenagers in extracurricular educational institutions of the tourist and local studies profile: Abstract of the dissertation. ... candidate ped. Sciences: specialist 13.00.07 "Theory and method of education" / V.V. Lopatynska; int probl. exit APN of Ukraine. K., 20 p.

2. Oryshko S. P. (2010). Patriotic education of high school students in the process of tourism and local history activities of general educational institutions: Author's abstract of the dissertation. ... candidate ped. Sciences: 13.00.07 "Theory and method of education" /S.P. Hazelnut. Ternopil, 20 s.

3. Samoliuk A.A.(2015). M Formation of creative activity of elementary school students in the process of tourism and local history work in general educational institutions: Abstract of the dissertation. ... candidate ped. Sciences: specialist 13.00.07 "Theory and method of education" /A. A. Sasolyuk; int probl. exit APN of Ukraine. K., 22 p.

4. Polishchuk V. V.(2008).Development of motor and mental abilities of children of the 5th and 6th years of life in the process of physical education by means of preschool tourism: Author's abstract. thesis ... candidate sciences in physics education and sports: [special] 24.00.02 "Physical culture, physical education of different population groups" / Polishchuk Vitaly Valentinovich; Lviv. state University of Physics cultures L., 2008. 20 p

5. Trotsenko T. Yu. (2009). Formation of moral qualities of students of 3-4 grades in the process of tourist and local history activities: Diss. ... to obtain sciences. candidate degree ped. Sciences: specialist 13.00.07 "Theory and method of education" / Vol. Yu. Trotsenko; int probl. exit APN of Ukraine. K., 2009. 229 p.